

2. ČERVENEC 1917

AKTIVITA: ČESKOSLOVENSKÉ LEGIE A BITVA U ZBOROVA

Anotace:

V aktivitě žáci pracují s různými s prameny (deníkový záznam, články z dobového tisku), které interpretují. Na základě deníkového záznamu si připraví hranou scénku pro své spolužáky. Žáci se seznámí s rolí, významem a dobovým hodnocením československých legií během války a po jejím skončení.

Doporučený věk:

14+

Pomůcky:

- PRAMEN I-IV
- MATERIÁL
- PRACOVNÍ LIST

Úkoly:

1. Hodinu věnovanou legiím zahajte krátkou hranou scénkou. Vyberte žáky, kteří se neostýchají vystoupit před svými spolužáky, a rozdejte jim list s **PRAMENY**. Jejich úkolem totiž bude zinscenovat úryvek deníkového záznamu z 1. sv. války (**PRAMEN I**). Dejte žákům pár minut na přípravu na chodbě, potom je pozvěte zpět a se třídou sledujte představení. (Žáky můžete také vybrat dopředu a nechat je připravit se už před hodinou.)
2. Po všeobecném rozveselení třídy následuje rozbor inscenované situace. V rámci diskuse nechte žáky pojmenovat role jejich spolužáků a následně okomentovat zvláštní setkání Čechů na obou stranách fronty první světové války. Můžete se ptát např.: Jak byste se sami cítili v popisované situaci? Dovedete si představit, jak k něčemu takovému mohlo dojít? Odpovědi nekomentujte.
3. Po diskusi žákům rozdejte do dvojic **MATERIÁL**. Všechny otázky a nejasnosti, které při interpretaci scénky vyvstaly (např. Co se stalo u Zborova? Kdo byli legionáři?), zodpoví jednoduchý a srozumitelný text Fenomén Zborov. Nechte proto žákům na jeho přečtení dostatek času.
4. Po četbě vyzvěte žáky, ať na základě získaných informací dokončí některou z vašich vět, např. „Legionáři byli...“ nebo „Bitva u Zborova...“ apod. Mohou se hlásit nebo odpovídat postupně, ale každý by měl větu zakončit jinak. Odpovědi směřujte (doplňujícími otázkami či komentáři) ke zhodnocení významu legií pro vznik budoucího Československa, významu bitvy v rámci období první republiky a k povědomí o bitvě v současnosti.
5. Pokud vám zbude dostatek času, rozdejte do dvojic či do skupin **PRACOVNÍ LIST**, a těm, kteří je ještě nemají, také **PRAMENY**. Žáci po přečtení dalších úryvků původních textů odpoví na otázky **PRACOVNÍHO LISTU**, které se k pramenům přímo vážou. Mohou se také zamyslet nad tím, v čem se pramené texty shodují či doplňují s **MATERIÁLEM**. (Vypracování otázek je možno zadat i jako domácí úkol, potom ale dostane každý žák **PRACOVNÍ LIST** sám.)

2. ČERVENEC 1917

MATERIÁL

Fenomén Zborov: Sto let od jedné z nejslavnějších bitev našich moderních dějin

Památných bitev v našich nejnovějších dějinách není mnoho. Snad nejzásadnější se ale odehrála 1. a 2. července roku 1917. U Zborova totiž slavně zvítězili českoslovenští legionáři a zásadně tak ovlivnili mapu střední Evropy i budoucnost našeho rodícího se státu. [...]

Odkaz bitvy u Zborova za první republiky silně rezonoval a po 28. říjnu 1918 se dokonce den bitvy slavil jako druhý nejvýznamnější svátek. Ostatně – kdo ví, jak by to bylo se vznikem našeho státu, nebýt vojenského hrdinství Čechoslováků na bojišti první světové války.

Formování České družiny začalo už na podzim roku 1914. Základem nové jednotky byli Čechoslováci, kteří v Rusku už žili nebo tam přijeli za prací. „Českoslovenští legionáři měli speciální úkol – především získávat informace o nepříteli. Většinou se pod rouškou tmy vkrádali do nepřátelských zákopů, kde se snažili někoho zajmout nebo zakreslit pozice,“ vysvětluje Jiří Charfreitag z Československé obce legionářské.

K vítězství přispěla taktika i nadšení

Na začátku léta 1917 se na východní frontě schylovalo k poslední velké ofenzívě ruských sil. V západoukrajinské Haliči do ní zasáhlo i tři a půl tisíce československých legionářů. U Zborova proti nim v zákopech stálo zhruba pět a půl tisíce vojáků Rakouska-Uherska.

Po deváté hodině ráno 2. července 1917 vyrazili první českoslovenští granátníci vstříc rakousko-uherským zákopům. Skupinky o šesti až dvanácti vojácích překvapovaly protivníka svou pohyblivostí. Několikaleté bojové zkušenosti vedly ke schopnosti samostatně se rozhodovat, využívat slabin nepřitele, neútočit čelně a přizpůsobit se terénu.

Druhý červenec proto skončil ve prospěch československých legionářů. Vojáci, mezi kterými byl i budoucí prezident Ludvík Svoboda, prorazili tři linie zákopů, dostali se 5,5 kilometru do protivníkovy linie, zajali kolem tří tisíc rakousko-uherských vojáků a přesvědčivým vítězstvím zásadně přispěli ke vzniku samostatného československého státu.

Národní hrdost a světové povědomí

Tři pluky zborovské brigády byly pojmenované po Janu Husovi, Jiřím z Poděbrad a Janu Žižkovi. Hlavním poznávacím znakem československé brigády byla bíločervená stužka na čepicích. Těsně po vítězné zborovské bitvě 2. července vystřídali Čechoslováky ruští vojáci. Během pár dní ale opět začala úspěšná ofenzíva Německa a Rakousko-Uherska.

V těchto bojích nakonec padne více než 300 Čechoslováků, tedy ještě více než při zborovském útoku. Rakousko-uherské velení se ale mezitím vrací k bitvě u Zborova – začínají totiž padat podezření, nakolik za výsledek může vojenská taktika a nakolik dezertérství a hromadné vzdávání se nepříteli.

Oslavy ruského i československého velení po bitvě u Zborova byly ohromné – přímý nadřízený, generál Selivačev, se legionářům hluboce klaněl a dokonce je přirovnával k orlům, kteří táhli ruské slepice. Díky prvním telegramům se navíc svět poprvé dozvídal o úspěchu Čechoslováků.

Na východní frontě ale měla bitva přímý dopad i na desítky tisíc Čechoslováků v ruském zajetí. Bitva u Zborova totiž otevřela stavidla zajateckých táborů; začala se budovat druhá divize a další jednotky. Najednou jsme měli armádu o 40 tisíce mužích, která se dále rozrůstala. I když bylo v rámci celé východní fronty československé vítězství zanedbatelné, tím hlavním byla nově nabytá národní hrdost, která dokázala přepsat mapu střední Evropy. [...]

Zdroj: <https://plus.rozhlas.cz/fenomen-zborov-sto-let-od-jedne-z-nejslavnejsich-bitev-nasich-modernich-dejin-7171073>

2. ČERVENEC 1917

PRAMENY

PRAMEN I

Já nevěděl, že proti mně stojí československé vojsko. Jednu chvíli přiběhl polský voják a začal mně hrozně nadávat, že proti nám jsou Češi a že já jsem také Čech. Nemohl jsem nijak porozumět celému tomu výstupu a vypadalo to tak, že mě, jakmile někam nezmizím, že mě snad ten rozlícený Polák snad zastřelí. Boj u Zborova byl lýtý a neúprosný. Na bojišti bylo viděti šílence. V této mlze objevil se ruský legionář s puškou s dlouhým bajonetem před dírou, ve které jsme byli schováni. Vykřikl: „Jménem Československé republiky se vzdejte!“

2. července 1917

PRAMEN II

Na začátku prosince přijel do našeho tábora Rastislav Štefánik jako spolupracovník Národní rady v Paříži. Nechal všechny Slováky seřadit a vybízel nás ke vstupu do národního vojska. Po delší řeči mnozí jsme mu provolali slávu a mnozí mu nadávali do vlastizrádců, poněvíc šarže, kteří byli věrní Rakousku a jeho císařské rodině. Štefánik svou řečí a vystoupením dodal nám síly. Již za týden bylo nás přihlášeno 1000 dobrovolníků. Mezi námi a austrofilci počaly rvačky a stálé různice, takže nás museli rozděliti. Říšští Němci (z Německa) nám dávali za pravdu a souhlasili s naší věcí, kdežto rakousko-uherská Němci a Austročeši si zapisovali naše jména a vyhrožovali nám udáním po válce.

Paměti Bohuslava Prudila, 1935, nepublikováno

PRAMEN III

28. srpna 1918. Ráno opustili jsme baráky v Darney a pochodovali jsme na frontu do Elsaska. [...] Poprvé v legii zúčastnil jsem se boje s Němci. Němci byli tak překvapeni, že neměli mnoho času k útěku, a tak došlo k bitvě muž proti muži. Ač měli Němci značnou přesilu, ustoupili a několikrát provedli pokus o znovudobytí ztraceného místa, ale marně. Zanechali na místě vždy mnoho mrtvých. Dva zajatí Němci užasli nad tím, že mají co dělat s Čechy.

24. září přidělili nás k 53. divisi, se kterou se spojila celá naše čs. brigáda. Velitelem celého armádního sboru č. 5 byl generál Pellé, pod jehož velením zúčastnili jsme se pochodu přes Marnu na sever, velké to a poslední ofensivy za stálého pronásledování nepřítele až k řece Aisně. Bylo to něco hrozného, na vypisování oněch bojů jsem úplně bezmocný a slabý. Hrůza – množství děl, minenverků, kulometry, palby pušek, aeroplánů, plynu atd. atd., nepřestali vrhat smrtonosné kule po celý nápor od 24. září až do 9. října 1918 ve dne v noci, každou vteřinu, vzduch nasycen ekrasitem, lidskou krví, masem a plynem, každý z nás byl šílený tím řevem, sténáním raněných a pohledem na spoustu zkázy. [...]

Paměti Bohuslava Prudila, 1935, nepublikováno

Československé legie zvítězily pod národním praporem!

K desátému výročí slavného vítězství první československé brigády u Zborova

Dne 2. července dovršuje se deset roků od slavné bitvy zborovské, která tvoří jeden z nejskvělejších listů ve slávověnci československých legií. Je pochopitelné, že letošní výročí zborovské bitvy bude oslaveno mimořádným způsobem jak u nás doma, tak na samém dějišti krvavého zápasu. K hrobům padlých legionářů je letos vypravěna první národní pouť, které se zúčastní na půldruhého tisíce osob. Mezi účastníky budou zastoupeny všechny vrstvy a všechny stavy obyvatelstva, především legionáři sami, zástupcové armády, zákonodárných sborů, sokolstva atd.

Co přimělo ty české a slovenské hochy, kteří bojovali u Zborova, že pohrdli poměrně bezpečným životem zajatců v zázemí a hlásili se do legií? Co je nutkalo k tomu, aby na straně slovanského Ruska hnali se v dešti kulí a dělových střel proti drátěným překážkám a zákopům rakouské armády? Bylo to žhavé národní cítění, jež zhrdalo smrti a které si bylo vědomo, že nejvyšší statek národa, svoboda, vykupuje se jen nejtěžšími oběťmi. [...]

Ano, československá krev netekla před desíti roky u Zborova nadarmo. Z této krvavé setby vyrostly tisíce a tisíce nových bojovníků, celé československé národní vojsko, jehož meč mohli jsme pak položit na misku vah, když se rozhodovalo o existenci a hranicích samostatného československého státu. Vzpomínajíc dnes desátého výročí bojů u Zborova, skláníme se v hluboké úctě a vděčnosti před rovy hrdinů, obětovavších své životy za ideál, jehož splnění se nedočkali, za osvobození československého národa. [...]

Národní listy. Večerník – Národ, 1. července 1927

- Jaké pocity pravděpodobně autor textu zažíval?

- Vyhledejte, čím byla pro Československou republiku významná obec Darney.

ÚKOLY PRO PRAMEN IV:

- Formulujte, jak byla zborovská bitva a její účastníci vnímáni společností po deseti letech.

- Jaké názory či hodnoty jsou v textu přítomny?

- Jak mohlo sdělení ovlivnit názory, postoje a chování čtenářů?

- Vyhledejte věty, ve kterých se autor snaží působit na emoce.

- Na jaké další slavné bitvy z naší historie si vzpomenete?